

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра психології та особистісного розвитку**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

«12» вересня 2019 року, протокол № 6

Голова Вченої ради ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

О. В. Алейнікова

ОСНОВИ МЕДІАЦІЇ
(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
за вільним вибором здобувача вищої освіти

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Київ

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи медіації» за вільним вибором здобувача вищої освіти складена відповідно до навчальних планів освітньо-професійних/освітньо-наукових програм Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Автор-укладач робочої програми:

А. І. Гусєв, канд. психол. наук, доцент кафедри психології та особистісного розвитку, доцент

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
психології та особистісного розвитку
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 12 від 31 травня 2019 р.)

Затверджено Вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 5 від 13 червня 2019 р.,
протокол № 6 від 12 вересня 2019 р., *зі змінами*)

© Гусєв А. І., 2019 рік

© ДЗВО «УМО», 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> спеціальністю _____ (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки _____ (шифр і назва)		
Модулів –	Спеціальність (професійне спрямування): 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин -		-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента -	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
		21 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		21 год.	2 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		год.	год.
		Індивідуальні завдання: год.	
		Вид контролю:	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання -

для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Основи медіації» є формування у студентів основ стратегії співпраці з людьми в конфліктах і суперечках та навичок посередництва у конфліктних ситуаціях

Завдання:

- 1) формування у студентів готовності встановлювати відносини співпраці в конфліктах;
- 2) формування навички аналізу конфліктних ситуацій;
- 3) засвоєння ефективних прийомів посередництва в конфлікті.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- визначення предмету та завдання курсу, місце медіації у системі альтернативного вирішення конфліктів;
- основні підходи та практичні прийоми аналізу конфліктних ситуацій;
- процедуру медіації та основні навички медіатора;
- різновиди медіаційних процедур, специфіку та сфери їх застосування.

вміти:

- аналізувати конфліктні ситуації;
- вміти визначати позиції та інтереси сторін конфлікту;
- використовувати основні комунікативні навички медіатора;
- виконувати попередню оцінку медіабельності справи;
- вміти проводити роз'яснювальну та координаційну роботу, щодо залучення сторін до процедури медіації.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Прикладна конфліктологія»

Тема 1.1. Загальне уявлення про природу конфліктів.

Причини та механізми виникнення конфліктів. Позитивний та негативний вплив конфлікту. Типові причини конфліктів. Класифікація конфліктів. Типологія соціальних конфліктів. Сигнали конфлікту. Динаміка конфлікту. Ескалація конфлікту за Ф. Глазлом. Психологічний вплив конфлікту на особистість та групу. Психологічні процеси ескалації конфлікту (Рубин Дж., Пруитт Д., С.Х. Ким). Ціннісні конфлікти – специфіка протікання.

Тема 1.2. Позиції, інтереси та потреби у конфлікті.

Позиції, інтереси та потреби – співвідношення та місце у конфлікті. Модель «Цибулина». Двовірна модель стратегій поведінки особистості в конфліктній взаємодії за К. Томасом і Р. Кілменом

Тема 1.3. Аналіз конфлікту (картографія)

Підходи до аналізу конфліктів. «Історична» карта. «Фотографія конфлікту». Картографія конфлікту Корнеліуса–Фейра.

Змістовий модуль 2. «Загальні відомості про медіацію»

Тема 2.1. Загальні положення про медіацію (посередництво)

Історія розвитку інституту медіації. Поняття медіації. Види медіації. Принципи медіації. Сфера застосування медіації. Правове регулювання медіації.

Тема 2.2. Медіація в країнах дальнього та близького зарубіжжя.

Медіація у Сполучених Штатах Америки. Медіація у Великобританії. Медіація в Німеччині. Медіація в Австрії. Медіація в Італії. Медіація у Франції. Розвиток медіації у Польщі, Росії, Білорусії та Киргизстані.

Тема 2.3. Медіація в Україні (історія розвитку та практичне застосування). Поява технології в Україні (1993-1994 р.). Період опробування. Перші прецеденти. Розповсюдження громадськими організаціями. Отримання державної підтримки. Спроби законодавчого закріплення. Сучасна ситуація.

Тема 2.4. Процедура медіації

Початок процедури медіації. Етапи медіаційної процедури. Проведення процедури медіації. Припинення процедури медіації. Сепаратні зустрічі. Договори за результатами медіації.

Тема 2.5. Навички медіатора

Комунікативні навички (активне слухання, перефразування, резюмування, запитання, розвиток ідеї, нейтральна мова). Нейтральність. Безоцінюваність. Ведення процедури.

Тема 2.6. Особа медіатора: правові та психологічні аспекти

Вимоги щодо набуття статусу медіатора. Права медіатора. Обов'язки медіатора. Відповідальність медіатора. Психологічні особливості особистості

медіатора. Психологічні аспекти посередницької діяльності.

Змістовий модуль 3. «Медіація в різних сферах суспільного життя»

Тема 3.1. Медіація в цивільному, господарському, кримінальному та адміністративному судочинстві (загальний огляд сучасної світової та вітчизняної практики)

Медіація на стадії провадження у справах до судового розгляду. Медіація під час судового розгляду. Медіація під час апеляційного і касаційного провадження. Медіація у виконавчому провадженні. Примирення в адміністративному процесі. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим в кримінальному процесі.

Тема 3.2. Примирні зустрічі та відновне правосуддя.

Відновний підхід як альтернатива каральному правосуддю. Філософські, правові та релігійні аспекти виникнення відновного підходу. Діяльність Х.Зера. Технологія «примирних зустрічей» та «кіл примирення».

Тема 3.3. Сімейна медіація

Психологічна та правова специфіка сімейної медіації. Підготовка сімейного медіатора. Використання психологічних прийомів. Захист прав дитини.

Тема 3.4. Медіація у громаді

Місце медіації у житті громади. Ненасильницьке вирішення сусідських суперечок. Земельні питання. Медіація та релігійне життя.

Тема 3.5. Медіація у школі.

Медіація у школі – історія розвитку. Шкільна медіація. Медіація однолітків. «Латентні» правопорушення. Примирні зустрічі та «кола примирення» у школі. Виховні та психологічні аспекти застосування медіаційних практик.

Тема 3.6. Медіація у бізнесі

Розв'язання бізнесових суперечок за допомогою медіації. Світова практика. Збереження партнерських зв'язків у бізнесі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

[illegible]

судочинстві (загальний огляд сучасної світової та вітчизняної практики)												
Тема 3.2. Примирні зустрічі та відновне правосуддя.												
Тема 3.3. Сімейна медіація												
Тема 3.4. Медіація у громаді												
Тема 3.5. Медіація у школі												
Тема 3.6. Медіація у бізнесі												
Усього годин												

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2.4. Процедура медіації	
2	Тема 2.5. Навички медіатора	
...		

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Тема 2.2. Медіація в країнах дальнього та близького зарубіжжя.	
2	Тема 2.3. Медіація в Україні (історія розвитку та практичне застосування)	
3	Тема 3.1. Медіація в цивільному, господарському, кримінальному та адміністративному судочинстві (загальний огляд сучасної світової та вітчизняної практики)	
4	Тема 3.2. Примирні зустрічі та відновне правосуддя.	
5	Тема 3.3. Сімейна медіація	

6	Тема 3.4. Медіація у громаді	
7	Тема 3.5. Медіація у школі	
8	Тема 3.6. Медіація у бізнесі	

7. Індивідуальні завдання

Теми рефератів:

1. Психологічний вплив конфлікту на особистість та групу.
2. Розв'язання бізнесових суперечок за допомогою медіації.
3. Правове регулювання медіації в Україні.
4. Медіація у Сполучених Штатах Америки.
5. Медіація у Великобританії.
6. Медіація в Німеччині.
7. Медіація в Австрії.
8. Медіація в Італії.
9. Медіація у Франції.
10. Розвиток медіації у Польщі, Росії, Білорусії та Киргизстані.
11. Розвиток медіації в Україні.
12. Психологічні аспекти посередницької діяльності.
13. Філософські, правові та релігійні аспекти виникнення відновного підходу.
14. Діяльність Х.Зера.
15. Місце медіації у житті громади.
16. Ненасильницьке вирішення сусідських суперечок.
17. Медіація та релігійне життя.
18. Виховні та психологічні аспекти застосування медіаційних практик.

8. Методи навчання

Лекції, практичні, семінарські заняття, індивідуальна робота, робота в Інтернет, розв'язання індивідуальних завдань, презентації, тренінгові заняття.

9. Методи контролю

Поточний фронтальний контроль, оцінка за індивідуальні завдання,
підсумкова дискусія з тематики курсу, залік.

Контрольні питання:

1. Причини та механізми виникнення конфліктів.
2. Позитивний та негативний вплив конфлікту.
3. Типові причини конфліктів.
4. Класифікація конфліктів.
5. Типологія соціальних конфліктів.
6. Сигнали конфлікту.
7. Динаміка конфлікту.
8. Ескалація конфлікту за Ф. Глазлом.
9. Психологічні процеси ескалації конфлікту (Рубин Дж., Пруитт Д., С.Х. Ким).
10. Ціннісні конфлікти – специфіка протікання.
11. Позиції, інтереси та потреби – співвідношення та місце у конфлікті.
12. Двовірна модель стратегій поведінки особистості в конфліктній взаємодії за К. Томасом і Р. Кілменом
13. Підходи до аналізу конфліктів. «Історична» карта. «Фотографія конфлікту».
14. Картографія конфлікту Корнеліуса–Фейра.
15. Історія розвитку інституту медіації.
16. Поняття медіації.
17. Види медіації.
18. Принципи медіації.
19. Сфера застосування медіації.
20. Етапи медіаційної процедури.
21. Проведення процедури медіації.
22. Припинення процедури медіації.
23. Сепаратні зустрічі.

24. Договори за результатами медіації.
25. Комунікативні навички медіатора
26. Нейтральність медіатора.
27. Вимоги щодо набуття статусу медіатора.
28. Права медіатора. Обов'язки медіатора. Відповідальність медіатора.
29. Психологічні особливості особистості медіатора.
30. Медіація на стадії провадження у справах до судового розгляду.
31. Медіація під час судового розгляду.
32. Медіація під час апеляційного і касаційного провадження.
33. Медіація у виконавчому провадженні.
34. Примирення в адміністративному процесі.
35. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим в кримінальному процесі.
36. Відновний підхід як альтернатива каральному правосуддю.
37. Технологія «примирних зустрічей» та «кіл примирення».
38. Психологічна та правова специфіка сімейної медіації.
39. Підготовка сімейного медіатора.
40. Використання психологічних прийомів.
41. Медіація у школі – історія розвитку.
42. Шкільна медіація.
43. Медіація однолітків.
44. «Латентні» правопорушення.
45. Примирні зустрічі та «кола примирення» у школі.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	50	100
10	10	10	10	10	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Дуже добре	
74-81	C	Добре	
64-73	D	Задовільно	
60-63	E	Допустимо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Нормативні документи: закон України про вищу освіту; ОКХ, ОПП (нормативна і варіативна частини), навчальні плани; положення про організацію навчального процесу у ВНЗ; навчальна програма дисципліни; опорний конспект лекцій.

12. Рекомендована література

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. – М., 1999
2. Боброва О.М. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / О.М. Боброва. - К.: Наш час, 2006. - 164 с.
3. Від співпраці до примирення: посібник для лідерів громадянського суспільства / Під загальною редакцією Смірнова О.К. Автори-упорядники: Араджионі М.А., Брунова-Калісецька І.В., Гусев А.І., Терещенко І.Г., Тищенко Ю.А. - Київ: Видавництво ЧП “Золоті Ворота”, 2015 р. - 207 с.
4. Корнелиус Х, Шошана Ф. Выиграть может каждый. Как разрешать конфликты? М., АО Стрингер, 1998 г.
5. Гусева А.В. Методи корекції конфліктної поведінки: медіація / А.В.Гусева // Актуальні проблеми практичної психології: збірник наукових праць. Частина І. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2009 р. – С. 302 -306
6. Гусева А.В. Громадянська ініціатива: сприяння розвитку ідей відновного правосуддя в Україні (психологічний аспект) / А.В. Гусева // Проблеми загальної та педагогічної психології. Т.Х. : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред С.Д. Максименка. – К., 2008. – Ч. 5. - С. 114 – 120

7. Гусев А.И. Совпадение социально-психологических потребностей несовершеннолетних участников криминальной ситуации как психологическая основа восстановительного подхода в ювенальной юстиции // Работа переживания и психологическая помощь детям: Сборник статей и тезисов выступлений II Международной конференции Телефонов доверия (Москва, 25-27 октября 2007 г.). – М.: Национальный фонд защиты детей от жестокого обращения, 2007. – С. 30-35.
8. Гусев А. І. Відновлювальний підхід у роботі з неповнолітніми правопорушниками / А. І. Гусев // Матеріали міжнародної конференції «Керування конфліктними ситуаціями у школі» Одеса. – 2009. – С. 34-38.
9. Гусев А. І. До проблеми особистісно орієнтованої підготовки медіаторів / А. І. Гусев // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - № 7 (38), 2015. – С. 18-22.
10. Гусев А. І. Позаконфліктне застосування медіаційних технологій у роботі керівника / А. І. Гусев // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 2 до Вип. 35, Том III (15) : Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К. : Гнозис, 2015. – С. 281 – 288.
11. Гусев А. І. Окремі психологічні аспекти впровадження медіаційних технологій у роботу за «латентними правопорушеннями» у шкільному середовищі / А. І. Гусев // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. - №1 (36), 2015. – С. 121 – 128.
12. Гусев А. І. Принцип безоцінюваності як складова особистісно-орієнтованого підходу до підготовки майбутніх психологів в системі післядипломної педагогічної освіти / А.І. Гусев // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. - № 2 (37), 2015. - Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля. - С. 131-138.
13. Гусев А.І. Психологія соціально дезадаптованої поведінки. // Міжнародна конференція „Впровадження відновного правосуддя в Україні: висновки та перспективи” (Київ, 20 – 21 квітня 2006 р.). Матеріали конференції. – Київ, 2006 р. – 125 с.
14. Гусев А.И. Простой путь к сложным решениям / Наша психология, № 11 (45) Ноябрь 2010 [размещение в интернете <http://www.psych.ru/rubric/3/articles/603/>]
15. Гришина Н.В. Давайте договоримся. Практическое пособие для тех, кому приходится разрешать конфликты. – СПб., 1993
16. Гришина Н.В. Психология конфликта / Н.В.Гришина. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 446 с.: ил. – (Серия «мастера психологи»)
17. Иванова Е.Н. Мифы и легенды о медиации, СПб, 2000.-
18. Зер Говард. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя. - Український Центр Поразуміння. –К., 2004

19. Зер Х. Восстановительное правосудие: новый взгляд на преступление и наказание: Пер. с англ./Общ.ред. Л. М. Карнозовой. Комментар. Л. М. Карнозовой и С. А. Пашина. Закл. ст. Р. Р. Максудова и М. Г. Флямера. - М.: МОО Центр "Судебно- правовая реформа", 1998. 354 с.11
20. Кашапов М.М. Теория и практика решения конфликтных ситуаций. Учебное пособие /Под научн ред проф А В Карпова. - М-Ярославль Ремдер, 2003. - 183 с
21. Короденко М.. Покарання... Примирення.//«Освіта України» № 15м.-
<http://pedpresa.com/blog/pokarannya-prymyrennyam.html>
22. Коэн Р. Медиация ровесников в школе: школьники разрешают конфликт. Перевод с англ. – Одесса: 2001. – 202 с.
23. Лампен Диана и Джон. Введение и курс тренинга «Медиация ровесников». Перевод с англ. ООГМ. – Норе Project. - 2001
24. Лушин П.В., Гусев А.І. Лідер в управлінні конфліктами і складними ситуаціями: програма тренінгу / П.В. Лушин, А.І. Гусев – К., 2014. – 15 с.
25. Медиация – искусство разрешать конфликты. Знакомство с теорией, методом и профессиональными технологиями / Составители: Г. Мета, Г. Похмелкина / перевод с немецкого Г.Похмелкина. – Москва.: Издательство «VERTE», 2004. – 320 с.
26. Организация и проведение программ восстановительного правосудия: методическое пособие / под редакцией Л.М. Карнозовой и Р.Р. Максудова. М.: МОО Центр «Судебно- правовая реформа», 2006. – 244 с.
27. Пособие ведущего программ примирения потерпевших и правонарушителей. Киев, Украинский Центр Согласия, 2005. – 56 с.
28. Проект «Закону про медіацію» 2425а-1 від 03.07.2013 [Гловюк І.В., Гусев А.І., Крестовська Н.М., Кулініч О.О., Романадзе Л.Д., Терещенко І.Г., Ківалов С.В., Развадовський В.Й] [Електронний ресурс] / - Режим доступу :
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47710
29. Разрешение конфликтов. Пособие по методам анализа и разрешения конфликтов. Москва, Международная тревога, 1999
30. Райт Мартин. Восстановительное правосудие – путь к справедливости. Симпозиум. – Пер с англ. – К.: Издатель Захаренко В.А., 2007. – 304 с.
31. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процес се: Книга для учителей. – М., 1991
32. Розвиток Центрів відновного правосуддя в громадах. Український Центр Поразуміння. – К., 2007
33. Терещенко И.Г., Гусева А.В., Гусев А.И. Медиация в школе: украинский опыт внедрения / И.Г. Терещенко. А.В. Гусева, А.И. Гусев. Информационно-исследовательский центр «Интеграция и развитие» . - К.: Золотые ворота, 2013. – 150 с.

34. Терещенко И., Гусев А., Хиль С. Возможности обучения медиации представителей громад / И. Терещенко, А. Гусев, С. Хиль. Симферополь, 2013. – 10 с.
35. Терещенко И.Г., Гусев А. И. Медиация в школе: виды, принципы, практические аспекты внедрения. / И.Г. Терещенко, А.И.Гусев // Психология обучения №3, 2013 . – С. 125-133
36. Терещенко И.Г., Гусев А. И., Гусева А. В. Медиация в школе: история развития технологии в южных регионах Украины (из опыта работы Одесской областной группы медиации) / И.Г. Терещенко, А.И. Гусев, А.В. Гусева. // Образовательная политика №4 (60), 2012. - С.14-24
37. Фишер Саймон, Абди Дека Ибрагим, Джавед Лудин и др.. Работа с конфликтом: навыки и стратегии практической работы с конфликтом. / Пер. с англ. Конфликтологический Центр, 2001 / Responding To Conflict, 2001. – 233 с.
38. Фишер Р., Юри У., Паттон Б. Переговоры без поражения. Гарвардский метод [пер. с англ. Т. Новиковой]. – М.: Эксмо, 2007. – 320 с.
39. Шапиро Д. Конфликт и общение: Путеводитель по лабиринту регулирования конфликтов. – Кишинёв, 1997.
40. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід впровадження. – Жмеринка. - 2008
41. Ювенальна юстиція: Навчальний посібник / Кол. Авторів: Гусев А. І., Костова Ю. Б., Крестовська Н. М., Семікоп Т. Є., Терещенко І. Г., Шмеріга В. І.; За заг. ред. Крестовської Н. М. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 243 с.

11. Інформаційні ресурси

Електронні версії книг, статей, сайти